

“ Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра українознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філософського
факультету

Іван КАРПЕНКО

ФІЛОСОФСЬКИЙ
ФАКУЛЬТЕТ

16 ”

2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

_ Історія Слобідської України _

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти ___ бакалавр _____

Галузь знань ___ 05. Гуманітарні науки _____
(шифр і назва)

Спеціальність 033 Філософія _____
(шифр і назва)

Освітня програма 052_ Політологія _____
(шифр і назва)

Спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни ___ обов'язкова _____
(обов'язкова / за вибором)

факультет ___ філософський _____

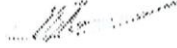
2023_ / 2024__ навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету від «16» червня 2023 року _протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Чугуєнко Михайло, кандидат філософських наук, доцент кафедри українознавства.

Програму схвалено на засіданні кафедри українознавства від «12» червня 2023 року протокол № 11

В.о. завідувача кафедри

В'ячеслав ПОТОЦЬКИЙ

Програму погоджено з гарантом освітньої програми
“Політичні технології та аналіз політики”

Гарант освітньої програми

Тетяна КОМАРОВА

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського факультету від «14» червня 2023 року протокол № 10

Голова науково-методичної комісії філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програму навчальної дисципліни “Історія Слобідської України” складено відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки бакалавр

напряму підготовки Спеціальність 052 «Політологія».

2. Опис навчальної дисципліни

1.1 Мета курсу – поглиблене вивчення історичного процесу становлення сучасної України, розуміння специфіки розвитку українського етносу й нації, місця України в європейській і світовій історії.

1.2 Завданнями курсу є опанування міждисциплінарних підходів, звернення до українознавства, історичної географії, етнології, політичної, економічної історії, «глобальної історії», регіоназнавства й “мікроісторії”, вивчення історії побуту й повсякденності, історії родини, ментальності, а також феномен української нації та її періодичних відроджень

У ході вивчення дисципліни мають сформуватися такі загальні компетентності, відповідно до тимчасового стандарту освітньо-професійної програми «Політологія»:

ЗК 01. Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
 ЗК 02. Здатність спілкуватися іноземною мовою. ЗК 03. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК 04. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності). ЗК 05. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК 06. Здатність реалізувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 07. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

1.3. Кількість кредитів 3

1.4 Загальна кількість годин 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
24 год.	
Практичні, семінарські заняття	
12 год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
46	

1.6. Заплановані результати навчання

У результаті вивчення курсу студенти повинні **знати**:

- базові поняття й терміни історичної науки;
- основні етапи розвитку українського етносу та нації;
- особливості соціально-економічного, політичного, світоглядно-ідеологічного, культурного розвитку України в глобальних структурах «світ-системи»;

вміти:

- аналізувати наукову літературу, письмові й мультимедійні джерела з історії України;
- оцінювати критично із використанням принципу історизму діяльність інституцій та осіб, які визначили хід історичного процесу в Україні;
- аналізувати факти, явища та процеси, що відбувались на території історичного розселення українського етносу на різних етапах його історичного розвитку.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Вступ.

Необхідність вивчення історії Слобідської України на сучасному етапі. Предмет історії України.

Основні джерела з історії Слобідської України. Історіографія історії Слобідської України. Головні завдання курсу.

Розділ 1. Архаїчні культури на теренах Слобідської України: від первісних часів до початку XX ст.

Тема 1. Територія Слобідської України від первісних до ранньоможерних часів.

Археологічні культури та пам'ятки.

. Стародавні кочові культури на теренах Слобідської України.

Землі Слобожанщини у добу Середньовіччя. Кочові культури та народи на теренах Слобожанщини. Половецький Дешт-і-Кіпчак.

Тема 2. Ранньо-модерна Слобідська Україна в другій половині XVI - кінець XVIII ст.

Передумови колонізації «Дикого поля»

Українська ранньомодерна революція та її наслідки для Слобожанщини. Перші козацькі поселення. Стосунки з московською адміністрацією. Автономія слобідських полків. Особливості козацького саморядування.

Ліквідація царизмом української автономії: причини, етапи, наслідки.

Занепад традиційних форм української культури наприкінці XVIII ст.

Провінціалізація культурного життя.

Тема 3. Слобідська Україна під владою династичних імперій (кінець XVIII-початок XX ст.)

Українське етнонаціональне відродження: історичний контекст, передумови, етапи розвитку, історичне значення.

Заснування Харківського університету. Роль та місце університету у науковому, культурно-освітньому та націєтворчому житті регіону та України в цілому. Особливості українського романтизму та його вплив на формування української національної ідеї.

Імперська модернізація Слобідської України. Слобідська Україна у революції 1905-07 рр.

Розділ 2. Слобідська Україна у добу модернізації та глобалізації.

Тема 4. Слобідська Україна в добу становлення імпер-тоталітарної системи (1917-1940-і).

Українська революція 1917- 1921 років на теренах Слобожанщини.
Перемога біловиків та її наслідки для регіону. «Перша столиця».
Політика та культура доби «воєнного комунізму». “Червоний терор”.

Слобідська Україна у 1920-х рр. «Нова економічна політика» більшовиків.
Національна політика більшовиків і етнічні процеси в Україні: “русифікація” і
“українізація” партійно-державного життя. Український націонал-більшовизм як спроба
“коренізації” комуністичної ідеології Церковна політика більшовиків. «Політичний
бандитизм» в українському селі.

Тоталітарна модернізація в УРСР у 1930-х рр.: передумови, форми, ціна.
Формування та функціонування компартійно-державної номенклатури УСРР в 1920-30-ті
рр. Колективізація: причини, етапи, наслідки. Дискусія довкола причин та наслідків
голодомору 1932 – 1933 рр.

Масові репресії як інструмент етнополітики радянського уряду.

Слобідська Україна у Другій світовій та війні. Етнополітика радянського та
нацистського режимів в Україні: схожість та відмінність. Рух Опору у Другій світовій
війні.

Тема 5. Слобідська Україна у добу занепаду імпер-тоталітарної системи (1950-1980-і).

Слобідська Україна у другій половині 1940-на початку 1950-х рр. “Друге дихання”
радянського тоталітаризму. Посилення русифікації.

Політична «відлига» в УРСР. Покоління шестидесятників та їхня роль у
національно-культурному відродженні України.

Слобідська Україна в добу «розвиненого соціалізму» та «перебудови».

Життя й побут слобожан у 1960-1980-ті.

Тема 6. Слобідська Україна у пост-імперську добу.

Політичні та економічні виклики для Слобожанщини з проголошенням
незалежності України.

Соціально-економічний розвиток: напрями, чинники, проблеми, перспективи.
Екологічні проблеми сучасної Слобідської України.

Становлення громадянського суспільства в регіоні. Реформи і революції у пост
«Помаранчева революція». Євромайдан і «Революція Гідності».

Провідні тенденції культурного розвитку Слобідської України. Еволюція
структур повсякденності й ментальності населення пост-імперської Слобожанщини.

«Гібридна агресія» РФ. Особливості прифронтового регіону. Повномасштабне
вторгнення Росії та внесок Слобожанщини у деокупацію українських земель. На порозі
майбутнього відновлення.

Підсумки курсу. Історичний досвід Слобідської України.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Денна форма		Заочна форма	
	Усього	У тому числі	Усього	у тому числі

		Л	П	Л	і	С.р.		л	П	л	інд	С.р
1	2	3	4	а	н	7	8	9	1	1	12	13
		б	д	б	д			0	1			
Розділ 1. Давня, середньовічна та ранньомодерна історія України.												
Тема 1. Територія Слобідської України від первісних до ранньоможерних часів.	10	4	2			4						
Тема 2. Ранньомодерна Слобідська Україна в другій половині XVI - кінець XVIII ст.	10	4	2			4						
Тема 3. Слобідська Україна під владою династичних імперій (кінець XVIII-початок XX ст.)	10	4	2			4						
Разом за розділом 1	30	12	6			12						
Розділ 2. Слобідська Україна у добу модернізації та глобалізації.												
Тема 4. Слобідська Україна в добу становлення імпер-тоталітарної системи (1917-1940-і)	20	4	2			14						
Тема 5. Слобідська Україна у добу занепаду імпер-тоталітарної системи (1950-1980-і).	20	4	2			14						
Тема 6. Слобідська Україна у пост-імперську добу.	20	4	2			14						
Разом за розділом 2	60	12	6			42						
Усього годин	90	24	12			54						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

з/	Назва теми	Кількість годин

п		
1	Аналіз джерел з історії Слобідської України	2
2	Дмитро Багалій – видатний історик Слобідської України	2
3	Історична динаміка етнонаціональних процесів у Слобожанщині (XVII-XXI ст.): етапи та провідні тенденції.	2
4	Роль Харківського університету в історії Слобідської України й України в цілому	2
5	Комплекс «першої столиці»: походження та специфічні риси	2
6	Сучасний стан та перспективи Слобожанщини	2
	Разом	12

5. Завдання для самостійної роботи.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Опрацювання першоджерел, наукової літератури, сучасного відеоконтенту.	6
	Разом	44

6. Індивідуальне навчально - дослідне завдання

Не передбачено

7. Методи навчання

Інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемного викладу, евристичний, дискусійні. Методи роботи в умовах дистанційного та змішаного навчання: за умов впровадження карантинних та інших обмежень лекції і семінарські заняття проводяться в он-лайн режимі із застосуванням платформи ZOOM. Видами навчальної діяльності є: відеоконференції, відповіді на питання в чаті. За умов змішаного навчання семінарські заняття, написання контрольної та екзаменаційної роботи проводяться аудиторно.

ВИДИ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

	Діяльність в аудиторії	Онлайн-діяльність
Попередня підготовка	опитування вхідний контроль	ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою у тестовій формі
Подача нової інформації	презентація; дискусія	відео та текстові лекції література з теми в електронному вигляді
Тренування	обговорення питання-відповіді практичні завдання не на оцінку	виконання інтерактивних вправ робота у малих групах онлайн
Виконання практичного	завдання, що виконуються під час	різномірні індивідуальні та групові завдання (звіт, презентація, проєкт,

завдання	практичних занять	відеозапис тощо) робота над спільними документами
Оцінювання	контрольна робота опитування	усна відповідь (відеозапис) виконання практичного завдання письмова робота
Рефлексія	діалог, групове обговорення короткі усні / письмові відповіді на питання	розроблення нотаток до лекцій карти пам'яті підготовка мультимедійних презентацій відповіді на рефлексивні питання
Зворотній зв'язок	групові та індивідуальні консультації • коментарі під час заняття від викладача	консультації у месенджерах та за допомогою e-mail

8. Методи контролю

Оцінка успішності знань студентів здійснюється у формах поточного контролю (виступи на семінарах, контрольні письмові роботи, усного опитування) і підсумкового письмового екзамену. У зв'язку з запровадженням змішаного навчання контроль здійснюється через систему дистанційного навчання Google Classroom у формі тестових та письмових робіт.

Студенти зобов'язані дотримуватись **принципу академічної доброчесності** як у тому, що стосується самостійного виконання навчальних завдань, так і необхідності посилатись на використані джерела та літературу.

Критерії оцінки знань студентів при вивченні дисципліни.

Для оцінки знань студентів використовують такі форми контролю: поточний, контрольні роботи та екзамен.

Поточний контроль знань студентів здійснюється під час проведення семінарських занять протягом семестру і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Оцінюється рівень знання студентами першоджерел, наукової літератури, уміння логічно та послідовно виступати під час обговорення питань плану семінарського заняття, ставити та відповідати на запитання. Студент може набрати від 1 до 40 балів за роботу на семінарах протягом семестру.

Підсумковий контроль знань студентів проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі вивчення дисципліни у формі письмового заліку в обсязі навчального матеріалу, визначеного програмою навчальної дисципліни, і в терміни, встановлені навчальним планом. Екзаменаційні білети включають три питання: перше і друге спрямовані на встановлення рівня загальної теоретичної підготовки студента і оцінюються максимально по 12 балів кожне; третє передбачає уміння аналізувати документи та літературу, максимальна оцінка – 16 балів. Рівень знань на екзамені оцінюється:

37-40 балів, якщо студент дав правильну та повну відповідь на всі три поставлених питання, міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, демонструє вміння пов'язувати події минулого із сучасним розвитком, логіку та аргументованість викладення (наведення прикладів, аналогій, знання головних дат з історії України), вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем;

32-36 балів ставиться студенту, якщо він відповів на всі три запитання, добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел, аргументовано

викладає матеріал, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;

27-31 ставиться студенту у випадку, якщо він відповів на всі три запитання, в основному опанував теоретичні знання з навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але відповідь є недостатньо аргументованою, виявляє неточності, невміння оцінювати факти та явища;

21-26 балів ставиться, якщо всі три питання розкриті неповно та/або логіка відповідей вимагає істотного виправлення;

1-20 балів студент отримує, якщо у відповіді не розкриті по сутності всі три питання, продемонстровано недостатнє знання фактичного матеріалу, наукових визначень, відсутні посилання на першоджерела та рекомендовану наукову літературу;

0 балів студент отримує в разі відсутності відповідей на питання екзаменаційного білету.

Здобувач освіти не допускається до сесії, якщо він/вона не набрав/набрала упродовж семестру 10 балів.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота											Разом	Залік	Сума	
Розділ 1					Розділ 2									
T1	T2	T3				T4	T5	T6				60	40	100
10	10	10				10	10	10				60	40	100

T1, T2 ... T13 – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
		для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100		90 – 100 70-89 50-69 1-49
70-89		
50-69		
1-49		

10. Рекомендована література

Основна література

Історія Слобідської України. Харків, 2019

Історія Слобідської України: Хрестоматія. Харків, 2016

Слобідська Україна.и. Формування українсько-російського кордонуКиїв, 2017.

Допоміжна

1. Аркуша О, Кондратюк К., Мудрий М., Сухий О. Час народів. Історія України XIX ст. Львів, 2016
2. Березовець Т. Анексія: Острів Крим. Хроніки «гібридної війни». Київ, 2015.
3. Брехуненко В. Східна брама Європи. Козацька Україна в середині XVII–XVIII ст. / Ред. Ю. Олійник. НАН України. Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського. Київ, 2014
4. Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. «Братня» навала: Війни Росії проти України XII– XXI ст. Вид. 2-ге. Київ, 2018
5. Величко С. «Літопис» / Відп. ред.: В.Смолій, Т.Таїрова-Яковлева; упор.: Г. Борзяк,
6. Війна і міф. Невідома Друга світва. Київ, 2016

7. Вирський Д. Початок.сучасності. Друга хвиля глобалізації. Київ, 2022
8. Грицюк В., Лисенко О. Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, геополітичний і економічний виміри. *Український історичний журнал*. 2023. № 3
9. Залізник Л.Л. Україна між Сходом і Заходом. Про витоки і суть російсько-української війни 2014 р. Київ, 2014.
10. Панельна дискусія «Війна Росії проти України 2014–2022 рр.: історична ретроспектива і спроби наукової рефлексії» (19–20 травня 2022 р.). *Український історичний журнал*. 2022. № 4
11. Склокін В. Російська імперія і Слобідська Україна у другій половині XVIII ст.: просвічений абсолютизм, імперська інтеграція, локальне суспільство. Львів, 2019.
12. Таранушенко С.А. Іконостаси Слобідської України / С.А.Таранушенко. Харків, 2011.
13. Шейко В.М. Історія культури Слобідської України : навч. посіб. / В.М.Шейко, Л.Г.Тишевська. – 2-ге вид., випр. і допов. Харків , 2012

11. Інформаційні ресурси

1. Ізборник. Історія України IX- XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації. Режим доступу: lytopys.org.ua
2. Інститут історії України НАН України. Режим доступу: <http://www.history.org.ua>
3. Історія України. Як Дике поле стало Слобідською Україною. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=1ePKWPRg19g>
4. Заселення і розвиток Слобідської України. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=VSykgesz9PU>
5. Виникнення і розвиток Слобідської України. Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=NL7IPrRLZ78>